

Piispa Jari Jolkkonen

Maailman parantaminen – Luterilaisen yhteiskunnallisen osallistumisen perusteet

10.2.2020

Puheenvuoro Karjalan teologisen seuran symposiumissa 10.2.2020

Minulle annettua aihetta ei voi moittia suppeudesta tai kunnianhimon puutteesta. Pakko on rajata, niinpä yritän kiinnittää huomiota kirkon ja politiikan väliseen suhteeseen.

Usein sanotaan, että kirkon perimmäisenä tehtävänä on keskittyä sielun pelastukseen. Joskus näin sanova on huolissaan kirkon sisäisestä maallistumisesta: ”älkää keskittykö immanenssiin, tämän puoleiseen maailmanparannuspuuhailuun, vaan evankeliumin julistukseen”. Joskus taas näin sanottaessa halutaan osoittaa kirkolle kaapin paikka: ”älkää tyrkyttäkö uskon ja moraalin kysymyksiä yhteiseen keskusteluun, ne häiritsevät bisneksiä tai politiikkaa, joista ette muutenkaan mitään ymmärrä”. Tässä ajattelussa kirkon kaapin paikka on ullakolla tai saunan takana.

Mitä tästä ”sielun pelastukseen keskittymisen” hokemisesta pitäisi ajatella?

Siinä on totta toinen puoli. ”Sielun pelastus” on raamatullinen termi, sitä sanotaan uskon päämääräksi (1. Piet. 1:9). Uuden testamentin mukaan kristillinen kirkko ei ole poliittinen ideologia, vaan vaeltava ”Jumalan kansa” (1. Piet. 2:10), jonka katse on suunnattu taivasten valtakunnan juhlaan. Yhdysvalloissa on esimerkkejä modernistisista protestanttisista kirkoista, jotka ovat lähteneet Amnestyn ja Punaisen Ristin toimialalle. Nämä kirkot tunnistaa helposti: ne kumisevat tyhjiyttään.

Silti hokemassa on totta vain toinen puoli – ja siksi se on pahasti vajaa. Ihminen on myös ruumis, eikä hänen kehonsa ole mikään lumppuvaate, vaan jotakin pyhää ja arvokasta, teologisella kielellä sanottuna Pyhän Hengen temppele. Sellaisesta on pidettävä huolta. Mitä tahansa Jeesus tarkoittaa Jumalan valtakunnalla, tarkoitus on, että sen juhlapöydän herkkuja voidaan nauttia jo tässä elämässä, ei vain tulevassa.

Isossa kuvassa ja yleisellä tasolla on selvää, että kaiken oikeaoppisen teologian mukaan – ja vain siitä me olemme nyt kiinnostuneita – usko johtaa rakkauteen. Tarkemmin sanoen usko *hyvään* (good) Jumalaan (God), joka luo ihmisen ja luomakunnan ja jolle ihminen on vastuussa, johtaa aina rakkauteen, edistämään oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja luomakunnan eheyttä. Sosiaalieettisen vastuun kantaminen ei ole Kristuksen ruumiiseen kasvanut liikavarvas, vaan sen perimään kuuluva alkuasetus, ei vieras myrkkö, vaan itse elämää antava verenkierto. Kristitty on velvollinen suojelemaan luomakuntaa, koska ”viljellä ja varjella” on itse Jumalan antama tehtävä. Kirkon ja sen jäsenten kuuluu puolustaa ihmisarvoa, koska ihminen on luotu ”Jumalan kuvaksi”, huolehtia köyhistä ja huono-osaisista, koska Kristus samaistui heihin, edistää rauhaa ja sovintoa, koska Jumala on rauha ja sovinnon Jumala, ja puolustaa perhettä, koska avioliitto on Jumalan asettama ja antaa turvallisen kasvuympäristön lapsille.

Näitä käsitteleviä kannanottoja myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous, piispainkokous ja kirkkohallitus ovat julkaisseet melkoisesti. Viimeisin niistä on marraskuun lopussa julkaistu *Tieteiden lahja – piispojen puheenvuoro tieteiden arvosta ja merkityksestä Jumalan luomakunnassa*. Tämä puheenvuoro löytyy verkosta ja sen pohjalta syntynyttä *tasokasta* keskustelua löytyy Areiopagi-sivustolta. Aivan yhtä korkealle tasolle eivät yllä kirkollisessa lehdistössä esitetyt tulkinnat. TL Jukka Hautala esitti Kotimaa-lehdessä, että puheenvuoro sivuuttaa akateemisen teologiaa. Väite on outo. Akateemista teologiaa sovelletaan alusta loppuun, mikä käy helposti ilmi myös kansainvälisiä huippututkijoita vilisevästä kirjallisuusluettelosta. Eikä kreationismi-ilmiö ole teoksen syntyisyys, kuten päätoimittaja Jaakko Heinimäki väittää, sillä kreationismin versioihin viitataan vain muutaman rivin verran 44-sivuisessa julkaisussa (s. 24). *Yksi* keskeinen syy oli se, että tutkimusten mukaan lähes puolet (47 %) suomalaisista ajattelee tieteen ja uskonnon olevan sotajalalla keskenään. Mitä nuorempi ikäluokka, sitä suurempia vaikeuksia sovittaa yhteen tieteellistä maailmankuvaa ja kristillistä maailmankatsomusta (ks. sivu 23 & nootti 23). Kyse on tutkimukseen perustuvasta faktasta, ja se on kirkon kannalta fataali.

Luterilainen yhteiskuntavastuun teologinen motiivointi tulee kirkkaasti esille esimerkiksi Augsburgin tunnustuksen 16 artiklasta. Ensin sanotaan positio, oikea opetus näin:

”Yhteiskunnallisen elämän asioista seurakuntamme opettavat, että yhteiskunnan lailliset järjestykset ovat Jumalan hyviä tekoja ja että kristityillä on lupa toimia esivallan viroissa, käyttää tuomiovaltaa, ratkaista oikeusasioita keisarillisen tai muun voimassa olevan lain mukaan, tuomita lain vaatimiin rangaistuksiin, käydä oikeutettuja sotia, olla asepalveluksessa, tehdä laillisia sopimuksia, omistaa yksityistä omaisuutta, vanhoa vala esivallan sitä vaatiessa sekä solmia avioliitto.”

Sen jälkeen torjutaan eskapistinen kristinuskon tulkinta, jonka mukaan evankeliumissa olisi kyse vain sielun pelastuksesta ja joka johtaa erottautumaan maailmasta ja karttamaan politiikan saastuttavaa vaikutusta. Tällainen erottautumiskorostus löytyy sveitsiläisten uudestikastajien 17.4.1527 hyväksymästä Schleitheimin tunnustuksesta:

”Neljänneksi olemme sopineet erottautumisesta. Siitä pahuudesta ja synnistä, jonka paholainen on istuttanut maailmaan, on irtauduttava. [...] Meille Herran käsky on selkeä. Hän kutsuu meitä erottautumaan pahasta, sillä hän on meidän Jumalamme ja me olemme hänen poikiaan ja tyttäriään.”

Erottautumisella tarkoitettiin osallistumista sekä kirkon virkoihin että yhteiskunnallisiin tehtäviin, erityisesti tuomarin ja sotilaan tehtäviin, joissa saatettiin joutua tekemisiin myös väkivallan kanssa. Augsburgin tunnustus näyttää ottavan kantaa juuri Schleitheimin tunnustukseen, kun se sanoo luterilaisten näkemyksen:

”Ne [seurakuntamme] tuomitsevat kasteenuusijat, jotka kieltävät kristittyjä osallistumasta näihin yhteiskunnallisiin tehtäviin. Ne tuomitsevat myös ne, jotka opettavat, ettei kristillinen täydellisyys ole jumalanpelkoa ja uskoa, vaan yhteiskunnallisten velvollisuuksien hylkäämistä; evankeliumihan opettaa iankaikkista sydämen vanhurskautta. Se [evankeliumi] ei kumoa valtiota eikä perhettä, vaan vaatii nimenomaan, että ne on säilytettävä jumalallisina järjestyksinä ja että rakkautta tulee harjoittaa näiden järjestysten puitteissa. Sen tähden kristittyjen tulee välttämättä totella esivaltaansa ja sen lakeja, mikäli ne eivät káske tekemään syntiä, sillä siinä tapauksessa heidän tulee totella enemmän Jumalaa kuin ihmisiä (Apt. 5:29).”

Selvää on, että tämä Augsburgin tunnustukseen sisältyvä kritiikki ei osu kastajaliikkeen perillisiin nykyaikana, sillä helluntailaiset, baptistit ja evankelikaalit ottavat erittäin aktiivisesti osaa politiikkaan Pohjois-Amerikassa ja maailmanlaajuisesti.

Isossa kuvassa ja yleisellä tasolla on siis selvää, että luterilaisen käsityksen mukaan kristillinen usko johtaa kantamaan vastuuta yhteiskunnasta ja koko luomakunnasta. Nykyajan moniarvoisessa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa kirkolla ja sen ääntä käyttämään mielivillä on kuitenkin monia kiusauksia.

Ensimmäinen kiusaus on *vetäytyminen*. Kun kirkkona tai piispoina otamme kantaa, aina joku suuttuu tai ymmärtää väärin. Kirkosta eroaminen on tehty helpoksi ja tietokoneen hiirtä saatetaan painaan keskisormella hetken mielihohteesta, siis irtisanoutumisnappina jostakin yksittäisestä lehtiotsikosta tai jopa sanasta. Joskus protestin syy liittyy kirkon elämään vain löysästi, joskus ei ollenkaan. Luterilaisesta paikallisseurakunnasta on erottu, koska eduskunta on säätänyt Yle-veron tai katolinen pappi saanut tuomion lasten hyväksikäytöstä Amerikassa. Tällaisessa ilmapiirissä vetäytyminen voi olla houkuttelevaa.

Toinen kiusaus on *yksinkertaistavien vastausten antaminen monimutkaisiin asioihin*. Kansantalous on äärimmäisen monimutkainen kokonaisuus, ja vaikeuskerrointa lisää, että Suomessakin joudumme ohjailemaan kaarnavenettämme kansainvälisten virtausten koskessa. Kukapa meistä ei haluaisi olla lasten, vanhusten ja haavoittuvassa asemassa olevien puolella. On helppo vaatia, että lisätään sosiaalietuuksia, korotetaan eläkkeitä, palkataan lisää hoitajia, perustetaan uusia kouluja ja lisätään julkisia menoja. Moraalista vastuunkatoa ei kuitenkaan ole tehdä sitä pelkällä lainarahalla tai valtion omaisuus myymällä. Ylivelkaantuminen on varastamista tulevilta sukupolvilta. Joskus kirkon ääntä käyttävillä on kiusauksena unohtaa, että politiikka on vaikeaa, hidasta ja monimutkaista. Meidän tulee kunnioittaa puoluetustasta riippumatta niitä, jotka uskaltavat lähteä politiikan mankeliin ja jotka eturyhmäetiikan tai identiteettipolitiikan sijasta jaksavat jatkuvasti etsiä kokonaisetua.

Tästä on lyhyt matka kolmanteen kiusaukseen, *populismiin*. Tarkoitin tässä populismilla poliittisen suosion kalastelua ja massojen kosiskelua vetoamalla tunteisiin, kuten pelkoihin tai moraaliseen tuohtumukseen. *Oikeistopopulismi* on vanhastaan vedonnut vierasmaalaisia koskeviin pelkoihin ja kansallistunteeseen. Toisia kansoja halveksiva puhe on avannut tietä väkivallalle. *Vasemmistopopulismi* on perinteisesti vedonnut ”herravihaan”, jakanut maailman sortajiin ja sorrettuihin ja käyttänyt uhriutumista vallankäytön muotona. Sekä oikeisto-että vasemmistopopulismilla on pitkä ja väkivaltainen historia. Molempien jäljet pelottavat. Työväen laulut ja puheet tihkuivat väkivaltafantasiaa,

nykykielellä vihapuhetta, ja vuonna 1917 se lopulta purkautui ryöstelynä, kartanoiden polttamisina ja mielivaltaisina teloituksina. Laitaoikeisto puolestaan lankesi valkoiseen terroriin 1920-luvulla ja muilutuksiin 1930-luvulla. Sekä kansallissosialismi että kommunismi olivat pohjimmiltaan antikristillisiä ideologioita ja jättivät jälkeensä suuronnettomuusalueen. Annettakoon molempien levätä rauhattomuudessa.

Populismien kiusauksesta on lyhyt matka neljanteen kiusaukseen, nykykielellä *moraaliposeeraukseen ja hyvesignalointiin*. Tällöin halutaan aidosti olla hyvien asioiden puolella, mutta myös muiden yläpuolella ja oikeutettuja arvostelemaan muita. Taustalla on usein splittaus, tapa jakaa ihmiset mustavalkoisesti kahtia niihin, jotka ovat edistyksellisiä ja hyviä ja niihin, jotka ovat tyhmiä ja pahoja. Hyvesignalointi-termi viittaa sodassa käytettyyn signaali- eli merkinantotorveen: siihen puhaltamalla ilmoitetaan hyvien joukkoon ja erotetaan pahoista. Tämä on sekulaaristunut versio Schleitheimin tunnustuksen (1527) uskonnollisesti motivoidusta puheesta: ”Meillä ei yksinkertaisesti voi olla osallisuutta niiden kanssa, jotka ovat pahoja. Emme voi rientää heidän kanssaan heidän moninaisiin iljetyksiinsä. Ei ole mahdollista, että heistä kasvaa ja virtaa mitään muuta kuin kauhistuttavia tekoja. Sillä on vain kahdenlaisia ihmisiä: hyviä ja pahoja, uskovia ja ei-uskovia, pimeydessä ja valossa olevia [...] eikä sillä, joka kuuluu toiseen joukkoon, voi olla osaa toiseen joukkoon kuuluvan kanssa.”

Tämä dikotomia tulee esille esimerkiksi siinä, että se, joka kertoo puolustavansa laajaa sananvapautta, pudotetaan oikeistopopulismien monttuun ja leimataan fasistiksi. Vastaavasti se, joka kertoo vastustavansa vihapuhetta tai rasismia, pudotetaan vasemmistoliberalismien monttuun ja leimataan suvakiksi, joka ei kestä kritiikkiä, vaan yrittää vaientaa toisinajattelijat. Onko mitään mahdollisuutta puolustaa yhtä aikaa sekä laajaa sananvapautta että sen vastuullista käyttöä?

Moraaliposeeraus on uusi sana, mutta vanha ilmiö. Moni oppineista läsnäolijoista muistaa evankeliumin kertomuksen kahdesta rukoilevasta miehestä. Fariseus ylisti omaa hurskauttaan ja kiitti Jumalaa, ettei ole niin kuin tuo syntinen publikaani; publikaani puolestaan oli niin aralla tunnolla, ettei tohtinut katsoa taivaaseen, vaan rukoili ”ole minulle syntiselle armollinen”. Luterilainen uskonpuhdistus puolusti Jumalan lahjavanhurskautta ja kohdisti koko murskaavan tykistönsä omavanhurskautta vastaan. Siksi on outoa, että kirkollisessakin keskustelussa saatetaan langeta moraaliposeeraukseen. Piispojakin houkutellessaan usein tuomareiksi, jotka tuomitsevat pahat poliitikot tai

ihmiset ja sanoutuvat heistä irti. Mikään ei olisi yhtä helppoa, kun kirjoittaa hyvää tarkoittavia someviestejä ja julkilausumia.

Signalointia tärkeämpää on kuitenkin saada aikaan tuloksia, jotka parantavat aidosti haavoittuvassa olevien asemaa tai vahvistavat vaikkapa uskonnonvapauden kaltaisia perusoikeuksia. Kirkon yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa käytännön vaihtoehdot ovat usein joko 1) kärkevä julkilausuma, suuri näkyvyys, heikko vaikutus tai 2) henkilökohtainen neuvottelemine, pieni näkyvyys, vahva vaikutus. Kärkevien julkilausumien sijasta tuloksiin päästään usein sen luottamuksen kautta, joka syntyy henkilökohtaisen yhteydenpidon ja neuvottelujen kautta. Julkilausuttujen sanojen sijasta uskottavinta työtä köyhien, kärsivien ja maahanmuuttajien puolesta kirkko tekee silloin, kun se *elää* haavoittuvassa asemassa olevien kanssa.

Demokraattisessa yhteiskunnassa kirkon sopii toimia kuten lääkäri, valtakunnansovittelija tai perheneuvoja, joka yrittää saada eri mieltä olevat keskustelemaan järkevästi, kuuntelemaan toista osapuolta ja – mikäli suinkin mahdollista – toimiaan yhdessä yhteiseksi hyväksi.

*****

Polarisaatio eli yhteiskunnallinen vastakkainasettelu on yksi oman aikamme kivuliaimpia ongelmia. Siitä on myös kirkolla pitkä ja raskas kokemus. Kristuksen ylimmäispapillinen rukous seuraajiensa puolesta, ”että he kaikki olisivat yhtä”, ei ole maailmanlaajassa kristikunnassa toteutunut. Epäluuloja, kyräilyä, riitaa ja vihamielisyyttä ovat kristityt harjoittaneet veljiään ja sisariaan kohtaan verrattoman paljon ja tähän ”jakaantumisen syntiin” ovat syyllisiä myös uskonpuhdistuksen perilliset. Silti viimeisen sadan vuoden aikana liikkeen suunta on vaihtunut kohti yhteyttä ja toisen etsimistä.

Ekumeeninen liike on ottanut Jeesuksen rukouksen ohjenuorakseen ja saattanut eri tavoin uskovia kristittyjä yhteen. Tämä yhteyden etsiminen on myös nostanut esille olennaisen piirteen kirkon olemuksessa: vaikka erimielisyydet eivät ratkeaisikaan, voimme kuitenkin tunnustaa toisemme saman Isän lapsiksi. Olemme saman perheen jäseniä, eroinemmekin. Tämä ei millään tavoin tarkoita lumpsahtamista relativismin hyllyvälle suolle. Luterilaiset ovat 1970-luvulta edustaneet ekumeenista metodologiaa, jota kutsutaan termillä ”ykyseus sovitetussa erilaisuudessa” (unity in reconciled diversity). Mallissa kirkot pyrkivät toteamaan yksimielisyyden perustotuksissa ja sen jälkeen painotuserot opillisissa korostuksissa,

rukoustavoissa tai kirkon hallinnossa siten, että ne on ”sovitettu yhteen” perustotuuksien kanssa eivätkä kumoa niihin perustuvaa ykseyttä.

Kohtaaminen, pysähtyminen, kuuntelu, toisen ymmärtäminen ja yhteinen rukous ovat itsessään arvokkaita. Olisiko tässä kokemuksessa jotain, mitä kirkko voisi tarjota myös polarisaatiosta kärsivälle yhteiskunnalle?

*****

Ekumeenisen työskentelyn olennainen lähtökohta on oppia ymmärtämään toista: miksi toinen ajattelee ja uskoo, niin kuin ajattelee ja uskoo. Toinen lähtökohta on suopeuden hermeneutiikka, siis pyrkimys ajatella toisesta vilpittömästi hyvää: toisin uskova tai ajatteleva ihminen ei ole paha, vaan hänellä on vilpittömästi pyrkimys hyviin asioihin, kuten minullakin.

Samalla aaltopituudella liikkuu eräs moderni moraaliteoria, joka johdattaa ymmärtämään ihmisten vakaumusten eroavaisuuksia yhteiskunnassa ja siten johdattaa sovitteluun erimielisyyksiä.

Esittelen lyhyesti moraaliteorian, joka auttaa ymmärtämään, miksi politiikka ja uskonto jakaa ”hyvät ihmiset” ja joka siten auttaa sovitteluun erimielisyyksiä. Pidän sitä kiinnostavana myös siksi, että se näyttää sopivan melko hyvin yhteen luterilaisten korostaman luonnollisen moraaliteorian kanssa. Kyse on Yhdysvaltalaisen sosiaalipsykologin Jonathan Haidtin kehittämästä Moraalin kulmakivien teoriasta (Moral Foundation Theory). Taustaltaan sekulaari-juutalainen ja vasemmisto-liberaali Haidt tutki lapsen moraalikäsitteitä ja törmäsi kysymykseen: mistä lapsi oppii tietämään, että yksi asia on oikein ja toinen väärin? Hän ryhtyi kartoittamaan ihmisten perustavia moraalikäsitteitä (moral foundations) eri kulttuureissa 30 muun eri tutkijan kanssa. Menetelmänä käyttää lyhyitä moraalikäsitteitä rikkovia kertomuksia, ”taburikkomuksia”.

Haidt pyrkii korjaamaan teoriallaan Lawrence Kohlbergin kuuluisaa teoriaa moraalisen harkinnan portaista, jota meillä opetetaan vieläkin psykologian ja etiikan koulukirjoissa. Haidt pitää Kohlbergin tulkintaa ihmisen moraalista ajattelusta yksipuolisen rationalistisena ja pyrkii korjaamaan sitä korostamalla intuiition merkitystä.

Kirjassaan *The Righteous Mind: Why Good People are Divided by Politics and Religion* (2012) Haidt osoittaa massiiviseen evidenssiin nojaten (pelkkiä nootteja on yli 120 sivun verran), että ihmisellä on jo evoluution pohjalta moraalissa ajattelussa kuusi kulmakiveä tai perusmakua

hieman samoin kuin kielessämme on viisi perusmakua tai kehossamme viisi perusaistia:

1. Hoiva (care) / vahingoittaminen (harm). Moraalin 1. kulmakivi kehittyi alun perin suojelemaan pieniä lapsia. Se herkistää ihmisen reagoimaan kärsimykseseen ja hätään sekä inhoamaan julmuutta. Pelkistävä esimerkki: "Äidin ja vauvan suhde".
2. Reiluus (fairness) / Huijaus-vedätys (cheating). Kehittyi edistämään vastavuoroisuutta ja torjumaan vapaamatkustusta. Edistää yhteistyötä ja torjuu oman edun tavoittelua toisten kustannuksella. Herkistää tunnistamaan luottamuksen arvoisen lähimmäisen ja rankaisemaan huijaria. "Kohtele toisia niin kuin toivot toisten kohtelevan sinua".
3. Vapaus-tasa-arvo (liberty)/ Sorto (oppression). Kehittyi suojelemaan joukkoa yksilön vallanhimolta. Herkistää tunnistamaan alistajan ja liittoutumaan vertaisten kanssa tämän nujertamiseksi. "Vapaus, veljeys, tasa-arvo".
4. Lojaalisuus (loyalty) / petoksellisuus (betrayal). Kehittyi luomaan ja ylläpitämään liittoumia. Herkistää tunnistamaan hyvät/huonot tiimipelaajat, luottamaan ja palkitsemaan edellisiä sekä paljastamaan ja eristämään pettureita. "Yksi kaikkien, kaikki yhden puolesta". "HIFK forever!" "Meidän Joma!"
5. Auktoriteetin kunnioittaminen (authority) /-horjuttaminen (subversion). Kehittyi luomaan ja vahvistamaan yhteisön menestystä edistävää sosiaalista järjestystä ja traditioita. Herkistää tunnistamaan ja tunnustamaan asemansa arvoisen ja luotettavan johtajan, yksilön oman aseman hierarkiassa ja käyttäytymisen sopivuuden/sopimattomuuden tässä asemassa. "Komentajanvaihtoparaati".
6. Pyhyys (sanctity, purity) / rappio (degradation). Kehittyi alun perin elämää ylläpitäväksi hygieniakoodistoksi, 'käyttäytymisen immuunijärjestelmäksi', patogeeneja vastaan. Koskee erityisesti kehoa (syöminen, seksuaalisuus, hautaus). On laajentunut määrittämään yhteisölle yhdistäviä, elintärkeitä ja ehdottomia arvoja. "Kosher-keittiö; Halal-liha"; moderni versio "Veganismi vastakulttuurina; terveysfasismi"

Haidtin johtopäätös on, että niin sanotut poliittiset "liberaalit" tai "yksilökeskeiset" korostavat harkinnassaan vain kahta ensimmäistä (care, fairness) ja tietyin varauksin kolmatta (liberty) – Haidt täydensi teoriaansa lisäämällä viiden kulmakiven lisäksi kuudennen, liberty-oppression- ulottuvuuden, jota niin sanotut libertaarit korostavat. Sen sijaan

"konservatiivit" tai "ryhmäkeskeiset" pitävät tärkeinä näitä kaikkia ja pyrkivät tasapainoilemaan niiden välillä. Tämä näyttäisi selittävän, miksi liberaaleilla on suurempia vaikeuksia ymmärtää konservatiiveja kuin toisin päin.

Hyviä merkkejä dialogin edistämisestä ja ihmisten tuomisesta yhteen on ilmassa. Esimerkiksi Erätauko-säätiö on tehnyt konkreettisia malleja ja ohjeita tällaisten kohtaamisten järjestämiseen. Kirkossa muun muassa Helsingin tuomiokirkkoseurakunta ja Nuori kirkko ry ovat käyttäneet säätiön kehittämiä menetelmiä.

Sen lisäksi, että kirkko järjestää konkreettisia keskusteluita, kirkko voi pitää yllä tärkeää viestiä: kehotusta purkaa viholliskuvia, lisätä keskinäistä ymmärtämystä ja kohdella toinen toisiamme lähimmäisinä, joita tulee rakastaa. On sanottu, että Jeesus poikkesi oman aikansa juutalaisesta eettisestä opetuksesta oikeastaan vain yhdessä asiassa. "Teille on opetettu: 'rakasta lähimmäistäsi ja vihaa vihamiestäsi'. Mutta minä sanon teille: rakastakaa vihamiehiänne ja rukoilkaa vainoojienne puolesta, jotta olisitte taivaallisen Isänne lapsia" (Matt. 5:43).

Tässä maailmanajassa, jossa ihmisiä revitään moniin fraktioihin ja pelot ja kyräily saavat sijaa, tällainen sanoma olisi valon ja toivon merkki. Eikä kirkko toimisi tässä(kään) asiassa oppimestarina vaan yhtä lailla kirkko olisi oppimassa ihmisten toiveista, peloista, arvoista ja unelmista.